

Zem - v starovekých *kozmológiách* je zem pasívny, ženský, hmotný a prírodný princíp (pozri *ženský princíp*), beztvárny, ale schopný byť tvarovaný; rovnako ako živel vody je tiež *lunárnym* prvkom *univerza* (pozri *štyri živly*) a viaže sa k symbolike *mesiaca (luna)*; v čínskych predstavách je dolnou temnou južnou *hemisférou*, oblasťou odvrátenou od *slnka*, ženským princípom *jin*; zem podmieňuje pozemský život rastlín, zvierat a ľudí, je *plodivou* a obrodzujúcou silou; je však tiež preexistenčným stavom človeka, ktorý z jej povrchu povstáva a do neho sa znova vracia; táto predstava zodpovedá poznaným zákonom *vegetačného* cyklu (zrno pochované do zeme, *Demeter*, *Adonis*, *Kristovo zmŕtvychvstanie*); v umení je živel zeme vyjadrený ornamentom v mýtoch zobrazujúcich zrodenie (*Gaia*, *Kybele*), fázy vegetačných cyklov (*Anteus*, ukladanie *mŕtvych* alebo chorých na zem, na poli sa plaziaci alebo na zemi ležiaci *hriešnik*), ale i priamo postavou *Matky zeme*, ženskou postavou s *rohom hojnosti*, s *plodmi* a *klasmi*, s dvoma dojčenými deťmi u *prsníka*, často tiež s *hadom*, symbolom *plodnosti*; zem je symbolizovaná *štvorcom* (*svätožiara* svetských osôb, zatiaľ čo *svätožiara* svätých je *kruhová*; vymeriavanie polí znamenajúcich život, *pôdorys* zakladaných osád a miest), *meandrom* (*hrady*, *hradbová koruna* bohyne *Kybely*), ale aj *gulou*, spočíva na nej napr. *Kristus* na znamenie duchovnej nadvlády nad svetom, môže byť aj *rišsky jablkom* s krížom na svojom vrchole (pozri *rišske insígnie*); pozri *štvorec*; *džizó*; *anekumena*, *ekumena*, *subekumena*; *Kybela*, *Gaia*, *Íasión*, *Demeter*; *Kukulkan (Jordan)*; *kruh rozdelený zvislou sigmoidou*

http://www.webumenia.sk/web/guest/graphic/-/staticresults?orderBy=DATING_ASC&items=14&query=&layout=gridLayout&images=true&searchFor=data&page=11

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Kategorie:Zem%C4%9B>

Matka Zem Tellus (detail mramorového sarkofágu, 3.st.)

J. Beuckelaer: Štyri elementy – Zem (16.st.)

T. van Thulden: Alegória vody a zeme (17.st.)

J. Brueghel II a H. van Balen I: Alegória zeme (1630-1635)

C. De Vos: Alegória zeme (17.st.)

J. Malejovský: Zem (1942)

M. Gašpar: Zem (azbestocement, eternit, kombinovaná technika, 1960-1970)

zem Svätá - Svätá zem

zem blaženej smrti - v súvislosti s heslom *farby Egyptanov*: zelená bola farbou vegetácie a života; robiť „zelené veci“ bolo výrazom pre užitočnosť, životaschopnosť a cieľavedomosť; boh *Osiris* býval zobrazovaný so zelenou pokožkou – tzv. Veľkou Zelenou; zelený *malachit* sa považoval za symbol radosti a „zem blaženej smrti“ bola opisovaná ako „*pole malachitu*“ (porovnaj *umenie zomrieť/ars morendi*)

zem česká - *zem veronská, zem zelená, hlinka kadaňská, hlinka vildštejská*

Zem Čistá - Čistá zem

zem sedemfarebná - sedemfarebná zem

zem-umenie - land art

zem veronská - *zem zelená, zem česká, hlinka kadaňská, hlinka vildštejská*

zem zelená - *zem česká, zem veronská, kadaňská hlinka, vildštejská hlinka*; zmes minerálov glaukonitu a seladonitu, oker zelenej farby; už antický pigment; žltozelený až sivozelený odtieň určený náleziskom; tvrdá *textúra*, nízka kryvosť, osobitne v *pojidlách olejových*; na svetle stála, rovnako ako v slabých kyselinách a alkáliách; žíhaním hnedne; používaná v *imprimature* renesančných obrazov (pozri *podklad*); pozri *creta viridis, mumia*

Baleka: zelené *minerálne farbivo*; hlinka zafarbená fosforečnanom železnatým; bola známa a bežne používaná od staroveku a označovala sa podľa nálezísk: *zem zelená tyrolská, kyperská, veronská, česká* a d'.

Smith: alternatívnym názvom je *kadaňská hlinka*; prírodný anorganický pigment (pozri *farbivo anorganické*); chemicky: zásaditý kremičitan hliníka, magnezia a železa v rôznom zložení; v indexe farieb pod názvom *Pigmentová zeleň 23*; modrasto šedozeleň až olivová farba; *opacita*: priehľadná; *farba olejová, akvarelová*; umelcami známa od čias starého Ríma; pri zahrievaní hnedne a vytvára červenasto hnedú pálenú farbu

Smith v súvislosti s *pigmentom anorganickým*: zem zelená je jeden z typov hlinky *terre verte* (v preklade zem zelená); *terre verte* zahŕňa hliníto-kremičité primiešania obsahujúce oxid železitý; pozri *hlinka*

zem zelená tyrolská - pozri *zem zelená* (Baleka)

zem zelená kyperská - pozri *zem zelená* (Baleka)

zem zelená veronská - pozri *zem zelená* (Baleka)

zem zelená česká - pozri *zem zelená* (Baleka)

zeman - historické označenie *šľachtica* vlastniaceho slobodné dedičné *majetky* (pozri *dedičstvo*); súhrnný názov pre nižšiu vidiecku šľachtu, sídliaču zvyčajne na dvoroch s čel'ad'ou a poddanými; pozri *kúria*

Slovenský maliar z polovice 18.storočia: Podobizeň zemana (1750)

J. G. Kramer (pôvodne Slovenský maliar z polovice 18.storočia): Podobizeň zemana v slávnostnom kroji (okolo 1750)

zemeguľ'a - v ikonografii *Krista* alebo *Boha Otca* tiež pod názvom *sféra*; pozri *glóbus*; *Salvator mundi*, *Immaculata*, *Kozmokrator*, *Jezuliatko* (Heinz-Mohr); *Kupido* (Hall); *mapa*

Zemeguľa („De sphaera mundi“, 1550)

Neznámy rezbár (pôvodne Slovenský rezbár zo začiatku 18.storočia): Kristus (Salvator, 1700-1730)
Neznámy rezbár (pôvodne Slovenský rezbár zo začiatku 18.storočia): Boh Otec (súčasť skupinovej plastiky neznámeho oltára, 1700-1730)

zemeguľa horiaca - horiaca zemeguľa

zemeguľa Organizácie spojených národov - Baleka: presnejšie *mapa sveta*, nadnárodný *symbol OSN* (organizácia založená 1945); prvý variant symbolu bol prvý raz zverejnený 1945, konečné zobrazenie bolo prijaté Valným zhromaždením OSN v roku 1946; symbol zachycuje plošne, v určitom nevyhnutnom skreslení, kontinenty sveta z pohľadu cez severný pól, hranice štátov nie sú vyznačené; zobrazené svetadiely ležia v rovnobežkových kruhoch, obopnutých dvoma *olivovými* vetvičkami; symbol je tiež súčasťou zástavy OSN, na ktorej svetlomodrom poli leží v bielej kresbe; *zástava* bola schválená 1947; symbol vyjadruje, že náleží svetovej organizácii, olivové vetievky a modrá vlajka i farba zástavového poľa potom jej *mierové* poslanie; symbol sprevádza všetky akcie OSN; zástava bola umiestnená aj na Mesiaci (Apollo 11, 1969)

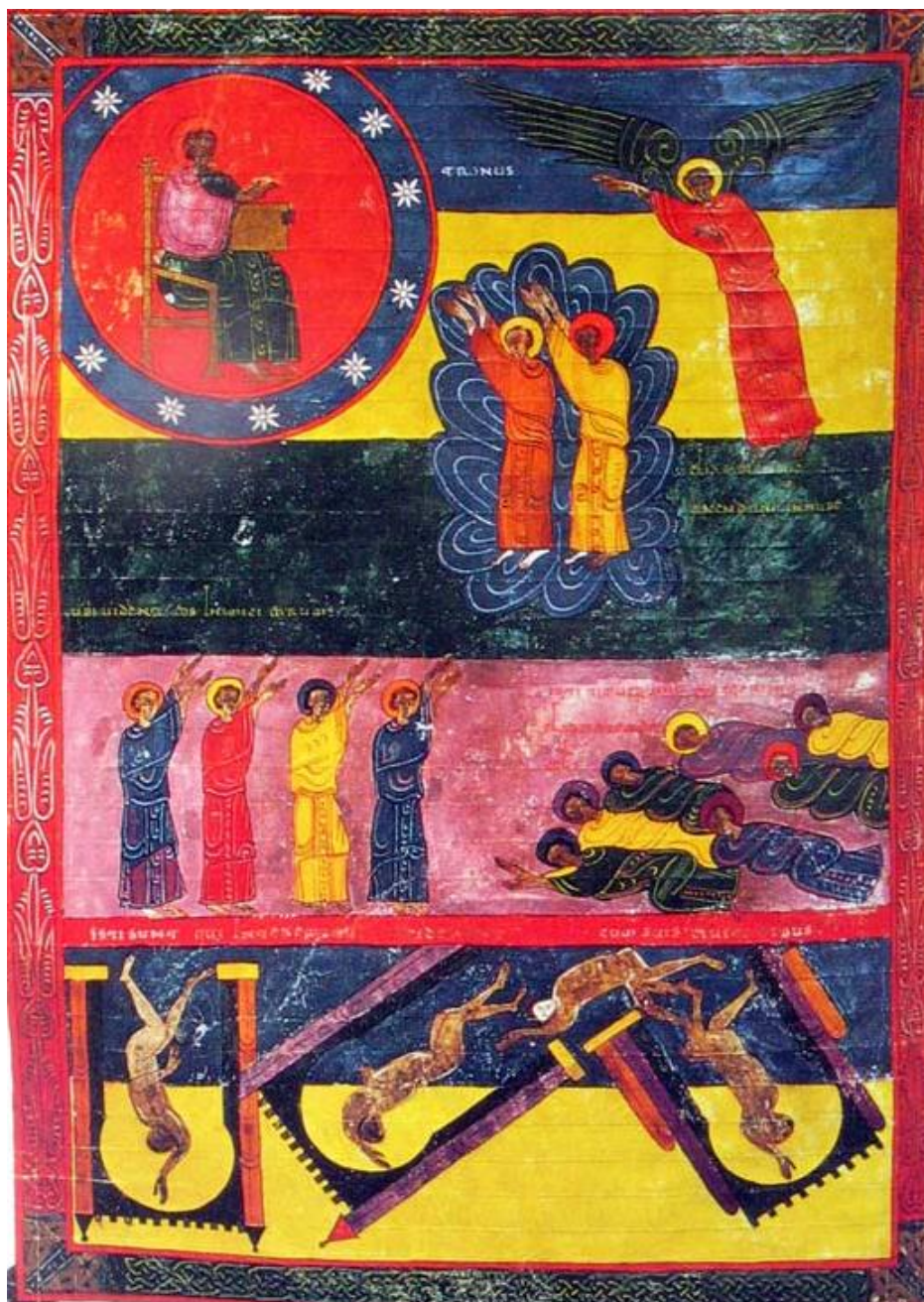
Zemeguľa Organizácie spojených národov – zástava OSN

zemetrasenie - v *Zjavení Jána* sa v niekoľkých kapitolách opakuje zemetrasenie ako prejav Božieho hnevu; pozri *Rozlomenie šiestej pečate*, *Rozlomenie siedmej pečate*, *Zatrúbenie šiestej poľnice*, *Vyliatie siedmej čaše*

-v súvislosti s heslom *Jinšín-Uwo*: je sedemsto míľ dlhý seizmický *úhor*, s hlavou pri Kjóte a chvostom pri Aomori; preťahovaním svojho tela spôsobuje zemetrasenia; pozri *monštrá*; *japonskí bohovia*

-súvislosti s heslom *Yeck*: v indických mýtoch vystupuje Yeck, malé chlpaté stvorenie, ktoré napriek tomu dokáže pohnúť pohoriami; mení svoj tvar a ak niekto získa jeho bielu čiapočku, stane sa neviditeľný; pozri *monštrá*; *indickí bohovia*

- pozri *Živelné pohromy*, *Zmeranie Božieho chrámu*, *Sedem pliaň*; *Agáta (pomocníci v núdzi)*; *chiliazmus*; *Láomedón/Laomedon*; *Atlantis*; *Poseidón (Vidman)*; *kolos Rhódsky*; *katastrofy*

(11,11-13. Zatrúbenie šiestej poľnice. Zmeranie Božieho chrámu). Dvaja svedkovia v oblaku. Zemetrasenie (Beatus Facundus, 1047)

(11,1-14. Zatrúbenie šiestej poľnice. Zmeranie Božieho chrámu). Smrť dvoch svedkov.
Zemetrasenie (Apokalypsa Getty, 1255 - 1260)

Autor neuvedený: Lisabonské zemetrasenie v roku 1755 (1755)

Zemetrasenie veľké - Veľké zemetrasenie

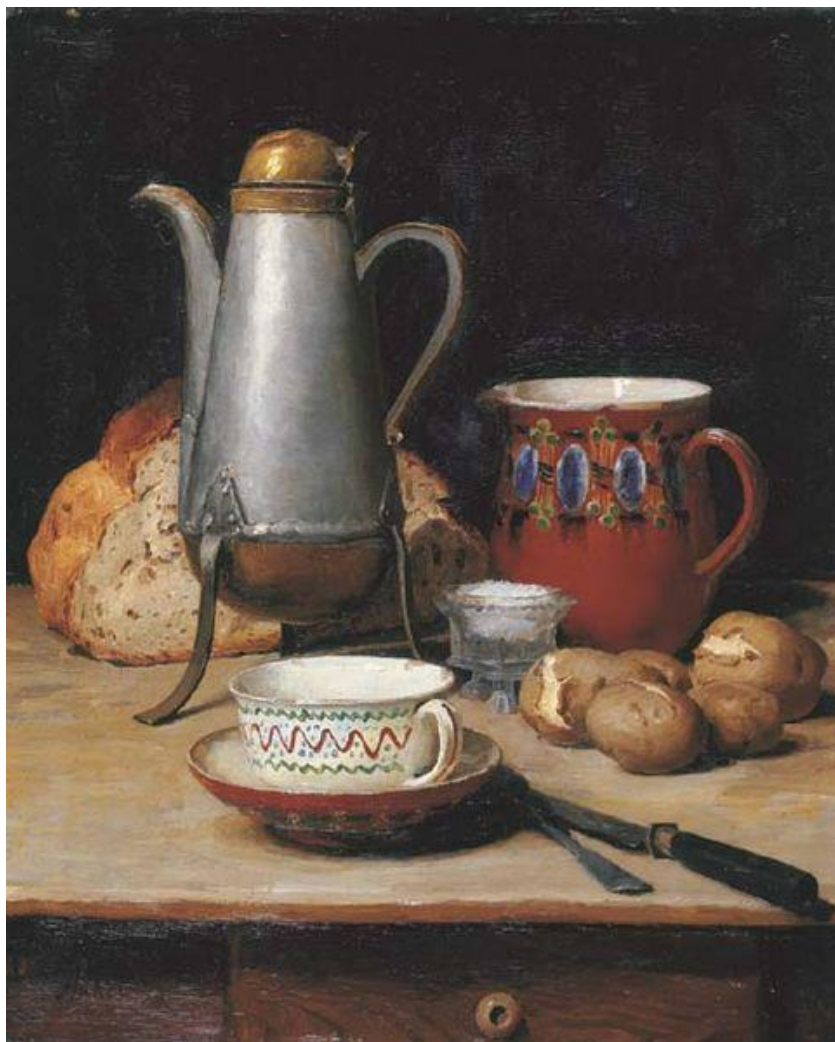
zemiak - Baleka v súvislosti s heslom *incká kultúra*: kultové predstavy Inkov vychádzali z kultu Matky Zeme, *kultu predkov* (uctievanie mumifikovaných panovníkov v chrámoch) a *totemizmu*; uctievané boli zemiaky; v ich klíčkoch videné ústa k životu zobúdzajúcej sa *rastliny*

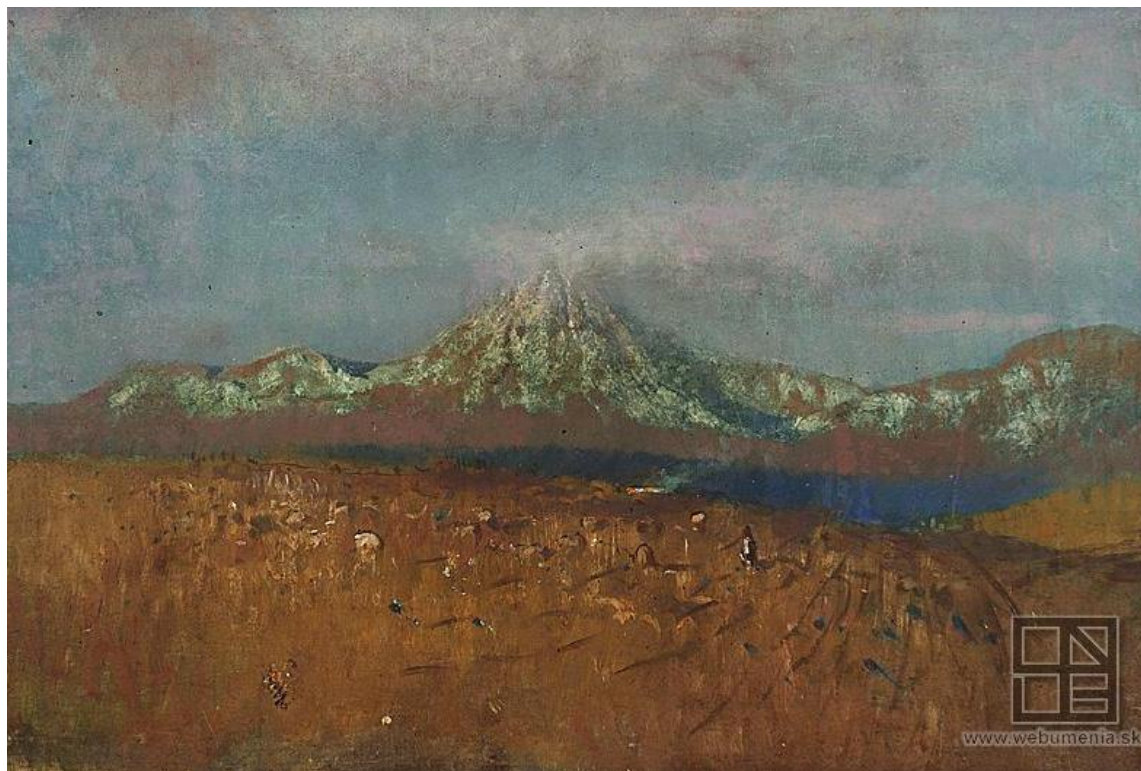
V. van Gogh: Jedáci zemiakov (1885)

A. Anker: Dievča čistiac zemiaky (1886)

A. Anker: Zátišie s kávou a zemiakmi (1897)

L. Medňanský: Vyberanie zemiakov pod Tatrami (1878 – 1880)

J. Krutek: Vykopávanie zemiakov (1932-1932)

E. Rákoši: Kopanie zemiakov (1942)

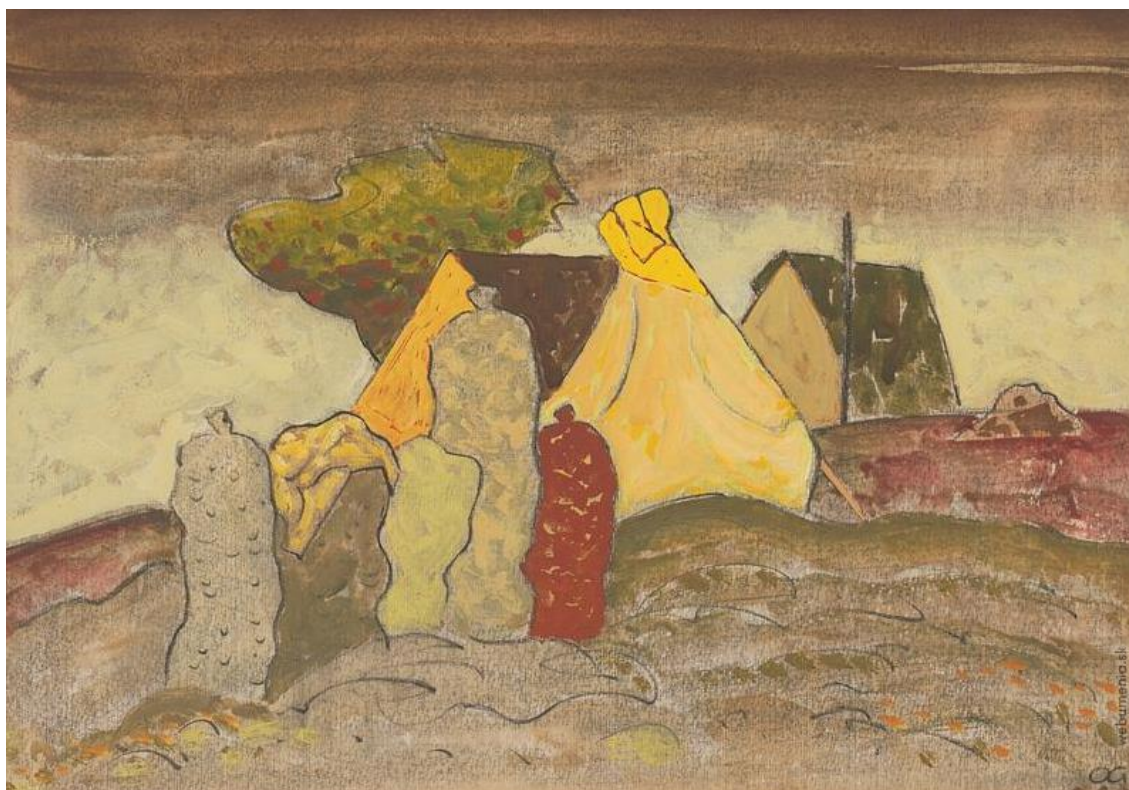
A. P. Weisz-Kubínčan: Pri vreci (1930-1933)

M. A. Bazovský: Vykopávanie zemiakov (1954-1955)

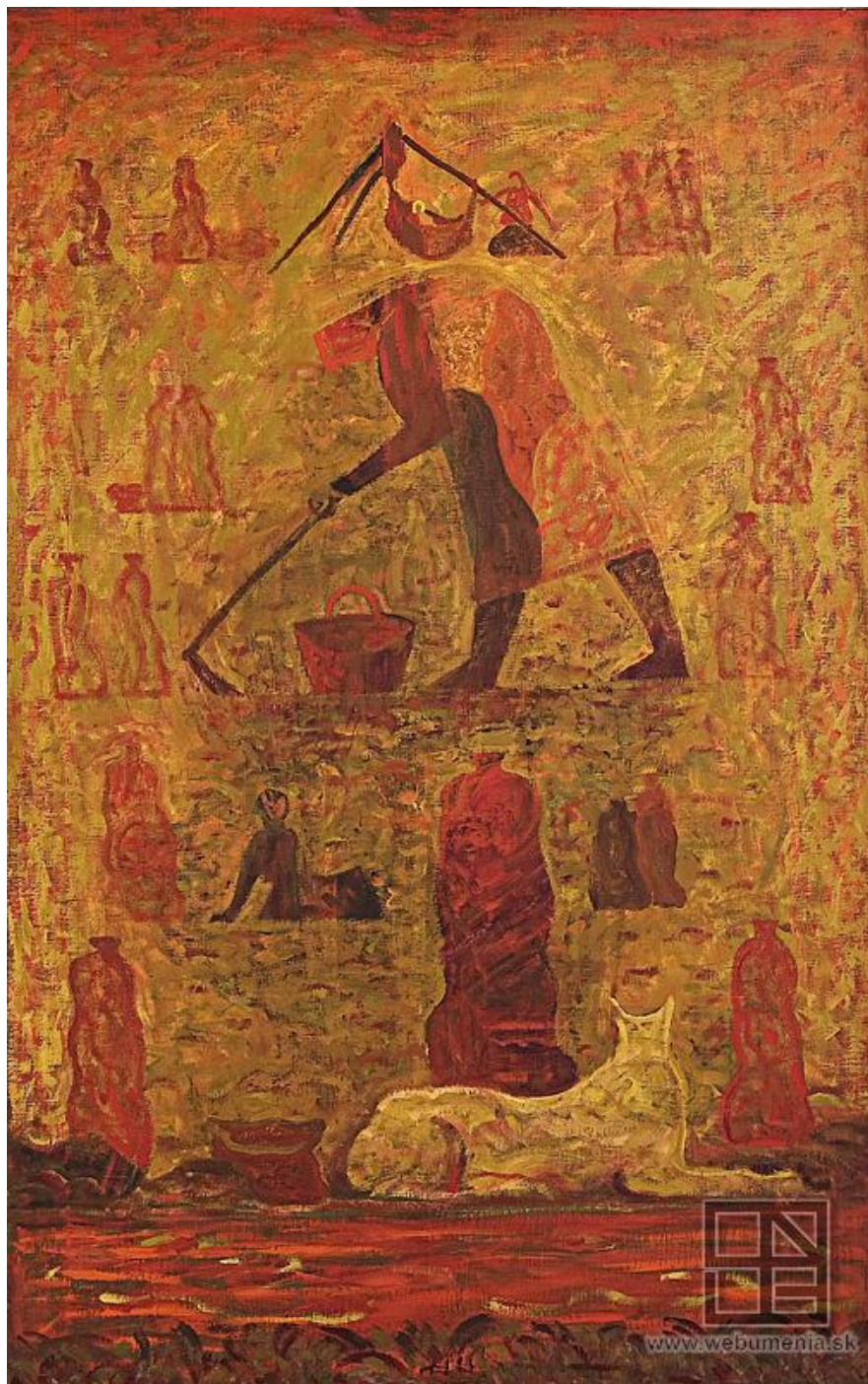
M. A. Bazovský: Okopávanie (1946-1966)

M. Bazovský: Kopačka v Malatinej (1954)

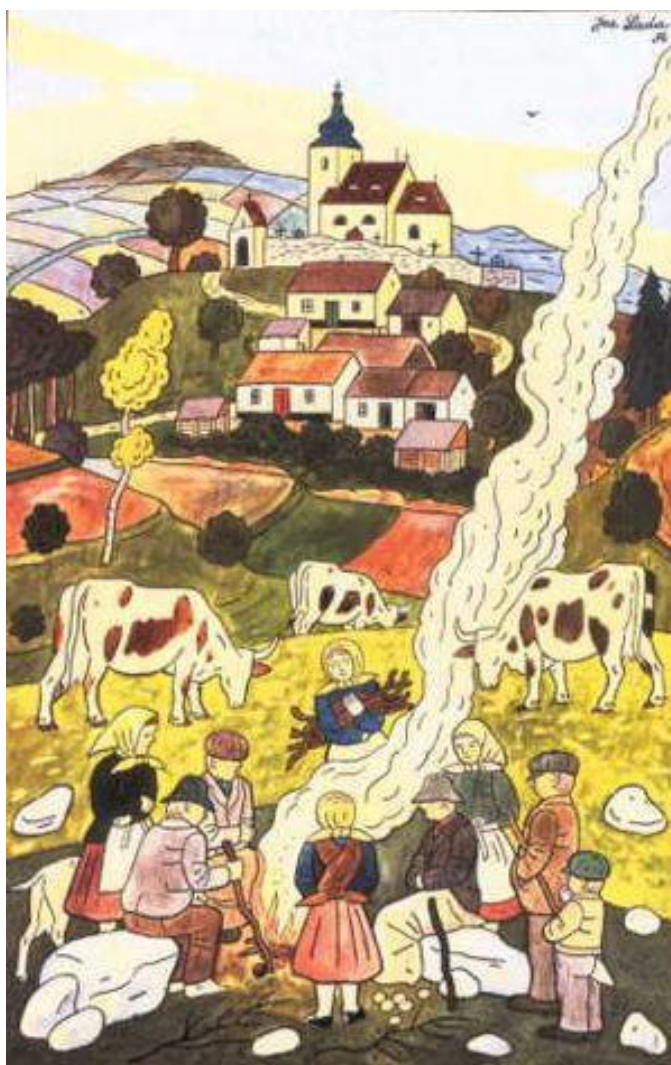
M. Bazovský: Zberanie švábky (1927)

M. A. Bazovský: Jeseň (1945-1965)

J. Lada: Jeseň (ilustrácia)

J. Lada: Ilustrácia

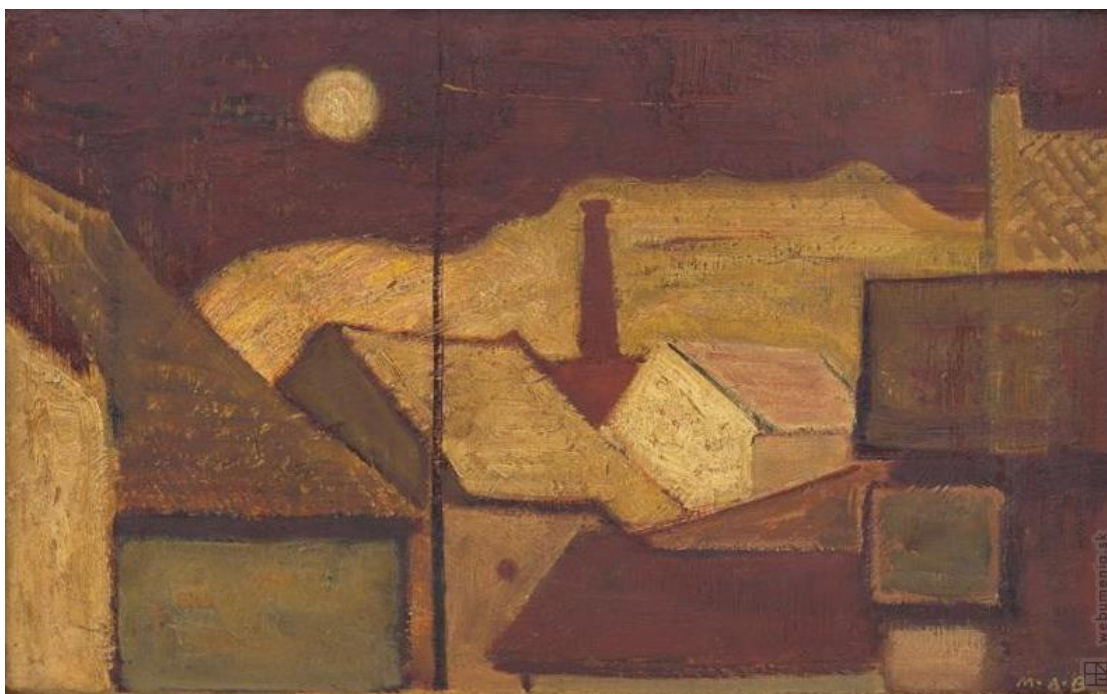
zemité farby - *farby* na báze oxidov železa: červené a žlté odtiene hnedej, napr. *okry*, *sieny*, *umbry* (pozri *oker*)

M. Galanda: Pijan

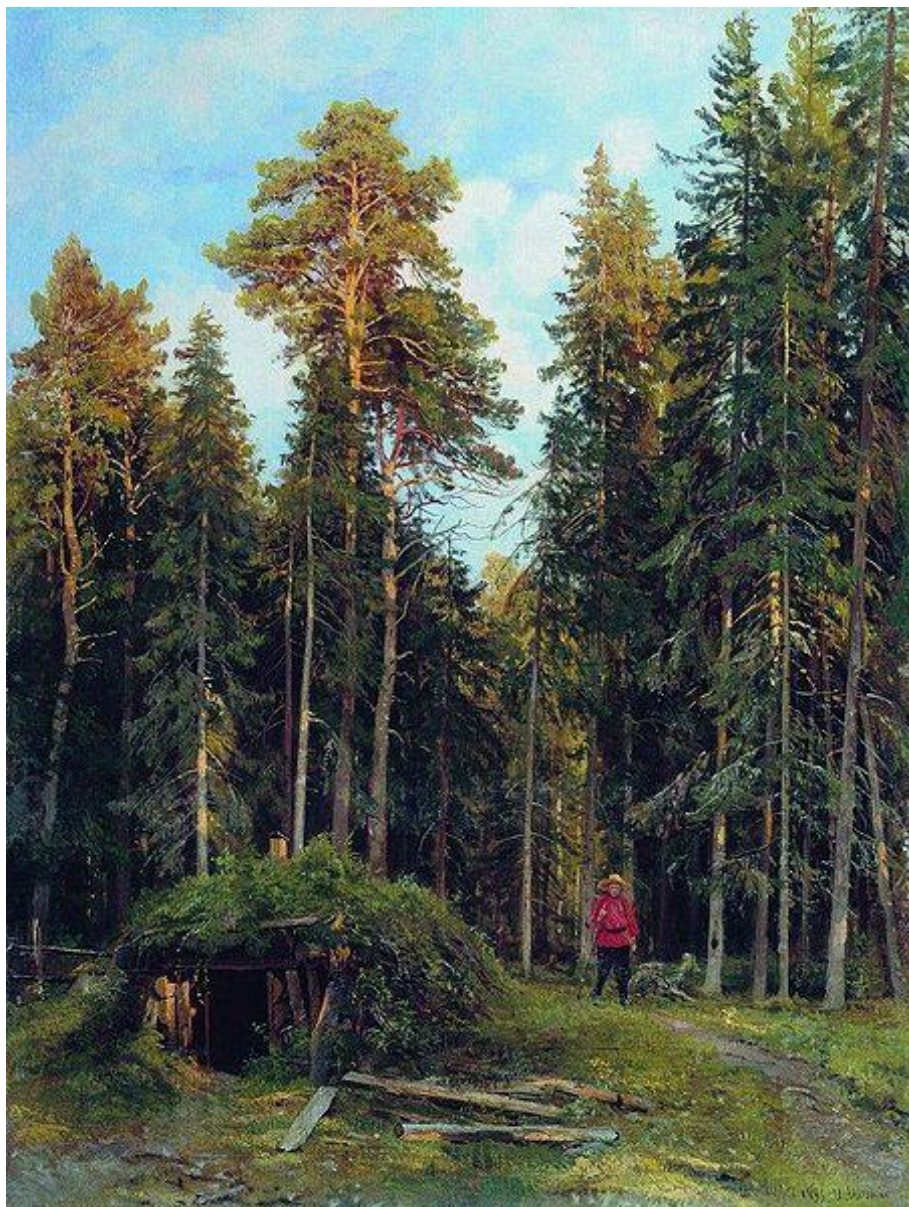

C. Majerník: Plačúci clown

M. Bazovský: Mestečko (1947)

Zemlja - v súvislosti s heslom *proletárske umenie*: chorvátska skupina, ktorá podnietila laickú tvorbu v dedine
Hĺbina v štýle *proletárskeho umenia*
zemnica - jednopodlažná stavba, zahĺbená do terénu, s obytným aj prevádzkovým charakterom; pozri *architektúra*

I. I. Šiškin: Večer (1882)

zemný vosk - ozokerit, druh *bitumenu*

Zemplényi Theodor - (†1917); maďar. Tidavar Zemplényi; tiež Teodor Zemplényi-Zapletal; slovenský realistický maliar; žiak Mihály Munkácsyho, známeho žánrovými obrázkami a veľkými biblickými obrazmi; člen *Nagybánskej slobodnej školy*; pozri *realizmus sociálny, žáner; slovenskí maliari*

http://en.wikipedia.org/wiki/Tivadár_Zemplényi

<http://www.webumenia.sk/autor/12122> (prehľad diel)

T. Zemplényi: Chudobný obed (1886)

Zemplín - pozri Slovensko

S. Greinerová: Zemplínsky svadobný tanec (1960)

Zemská šelma - Šelma zemská

„Zemské vetry“ - pomenovanie pre ničivé Božie sily, ktoré držia štyria anjeli v kútoch zeme v kapitole *Poznačenie Božích služobníkov (7,1-8)*; v Beatových rukopisoch ale aj inde (M. Gerung) Zemské vetry zobrazované ako štyri fúkajúce hlavy

M. Gerung: Poznačenie 144 tisícov (Ottheinrich-Bibel, 1530-1532)

zemský patróni - v *kresťanstve* ochrancovia určitej krajiny; v českých krajinách boli podľa *hagiografie* spočiatku iba dvaja zemský patróni, sv. *Václav* a sv. *Vojtech*; ich počet však bol zvýšený na trinásť; českými zemskými patrónmi sú sv. Václav (od 11.st.) zobrazovaný v kniežacom úbore so štítom a kopijou so zástavou; sv. *Vojtech* (od 11.st.) zobrazovaný v biskupskom úbore s veslom; sv. *Vít* (od 14.st.) v kniežacom úbore s atribútom *kohút* a *lev*; sv. *Žigmund* (od 1365) zobrazovaný v kráľovskom úbore, sv. *Prokop* (od 14.st.) zobrazovaný ako mních alebo v opátskom úbore a s čertom, sv. *Ludmila* (od 14.st.) v odeve kňažnej a so šatkou na krku; sv. *Norbert* (od 1627) v odeve arcibiskupa s *monštranciou*; sv. *Jozef* (od 1654) zobrazovaný ako pestún s *laliou*; *Cyril* a *Metod* (na Morave od konca 14.st., v Čechách od 17.st.) zobrazovaní ako biskupi; sv. *Kozma* a *Damián* (od pol.17.st.) zobrazení v *talároch* ako lekári; sv. *Jan Nepomucký* (od 1729) zobrazovaný ako kanonik s *križom*; k zemským patrónom bývajú pričleňovaní tiež *mučeníci*, na Morave predovšetkým *Kristín* a *Kordula* (od 14.st.), v Čechách tiež *Ivan* (od 17.st.) zobrazovaný ako *pustovník* s *jelenicou* (č. laň); ochrannými patrónmi boli tiež blahoslavení, *františkánska* rehoľníčka *Anežka Česká* (r. 1900 svätorečená), kňaz *Ján Sarkander* (svätorečený 1905; patrón Moravy), *premonštrát* *Hroznata*, *dominikánska* terciánka *Zdislava* (svätorečená 1995), zobrazovaná s modelom kostola, a niekedy tiež *benediktínska* abatiša *Mlada Přemyslovna*; pozri *patrón*

zemský lakť - *historická miera* starého Egypta; plošná miera, ktorú tvorilo 100 štvorcových *kráľovských lakťov*; 100 zemských lakťov tvorilo 1 *setat*

zemský povrazec - *historická miera*; tvorilo ju 52 *pražských lakťov* a bola to najväčšia stará dĺžková miera (1 pražský lakť = 0,592 7m)

zemský princíp - pozri *jin*

Zemzem - posvätná studňa v Mekke blízko svätyne Kaaby; archanjel *Gabriel* (pozri *Džibríl*) ju ukázal *Hagar*, slúžke *Abrahámovej* ženy *Sáry*, keď so svojím synom *Izmaelom* zomierala od smädu na *púšti*; studňa potom bola zasypaná a otvoril ju až ded proroka *Mohameda*; do jej vody si namáčajú veriaci odev, v ktorom chcú byť pochovaní; pozri *islam*, *islamský odev*

zen-budhizmus - nábožensko-filozofický prúd prenesený r. 1202 z Číny do Japonska; bolo to v časoch, keď sa do krajiny uchýlili čínski kňazi počas mongolského vpádu do Číny (približne pol.13.st.; pozri

obdobie *Kamakura*); zen-budhizmus vyznáva rovnaké princípy ako čínsky *čchan-budhizmus*; jeho cieľom je *meditáciou* a sebe kázňou dosiahnuť intuitívne *osvietenie*, pochopenie podstaty sveta v jeho prázdnote; ukázať nepokoj myslenia a doviest' k najvyššej možnej prostote všetkého; zen-budhizmus sa rozčlenil do celého radu škôl; vrcholom estetického a duchovného zjemnenia, prostriedkami meditácie boli *kaligrafia*, *tušová maľba*, *čadô*, *čajový obrad*, tzv. *suchá záhrada*, *satori*, *bojové umenie*: *sonmudo*

zen-budhistické maliarstvo - maliarstvo, ktorého myšlienkovú a predstavovú základňu tvorí *zen-budhizmus*, japonská obdoba čínskej buddhistickej školy *čchan*, *čchan-budhistické maliarstvo*, ktorého cieľom je dospieť *meditáciou* a sebadisciplínou k intuitívnemu *osvieteniu*, t.j. preniknutiu k podstate sveta v jeho prázdnote; náuka bola do Japonska prenesená 1202; ponorenie má utlmiť nepokoj myšlienok a priviesť človeka k najvyššej možnej prostote vo všetkom; priame nadradenie skutočnosti vylučovalo sprostredkovanie pomocou symbolov, preto každá zobrazená vec i bytosť znamená iba seba samu; *ikonografiu* tvorili vedľa všedných námetov tiež podobizne patriarchu Bodhidharmy, dvojice žobravých mníchov Kanzana a Džitoku, *čajový obrad*, zvieratá, rastliny; podstatným rysom maliarstva je začleňovanie nápisov, prípovedok a veršov do zobrazenia; základnou technikou je monochromatická *tušová maľba* štetcom (*non finito*), obrazovým typom potom sú zvislý (*kakemono*) a vodorovný (*makimono*) zvitok, ďalej maľby na voľné listy pre *alba*, maľby zásten a posuvných stien; štetcová technika pre všetky zen-budhistické maliarske školy bola prostriedkom sústredenia a dospievania k vlastnej osobnosti (pozri *ūsuan*, *ensi*); štetcová technika rozvíjaná v *kaligrafii* považovaná v japonskej kultúre vďaka zen-budhizmu za základnú činnosť muža a stavaná na úroveň maliarstva (pre porovnanie islamská kaligrafia dokonca cenená viac ako ornamentika a maliarstvo; ďalej porovnaj čínske *literárske maliarstvo*); pozri *budhizmus*, *japonské umenie*: obdobie *Kamakura*; *maliarstvo japonské*, *krajinomaľba*, *budhistické maliarstvo*

Zeno z Verony - (†371/380); kresťanský biskup Verony a mučeník; svätec v rímskokatolíckej cirkvi a vo východnej pravoslávnej cirkvi; bol rodák z Mauretánie; učil deti z Afriky katolíckemu náboženstvu a tiež pomáhal v škole; podľa ďalšej teórie Zeno bol stúpenec Athanasia, patriarchu Alexandrie, ktorého sprevádzal keď tento navštívil Veronu v 340; pri pobyte v meste vstúpil do kláštora a stal sa mníchom a okolo 362 po smrti biskupa Gricina biskupom; Zeno mal dobré klasické vzdelanie, ako biskup pokrstil mnoho ľudí, vyhral nad *arianizmom*, žil život chudobných vyškolených kňazov, pracoval v diecéze, zriadil kláštor pre ženy, zakázal smútočné omše za sprievodu hlasné stonania účastníkov a nárek (v starovekom židovskom svete boli zložité smútočné rituály: chôdza bosými nohami, trhanie šiat, strihanie vlasov a brady, sypanie popola pôst, hlasitý nárek, hra na flautu; prvotná cirkev zložité a okázalé praktiky, časté aj v pohanskom svete, odmietala; *IKolosenským* 4,13; pozri *nénie*). Zenove ďalšie reformy sa týkali krstu v dospelosti, v ktorom sa upustilo od úplného ponorenia (*immersio*), a vydávanie medaily ľuďom, novo pokrstených ku katolíckej viere; Zeno je uvádzaný v raných *martyrológiách*, sv. *Gregor Veľký* ho nazýva mučeníkom, sv. *Ambróz*, súčasník Zena hovorí o Zenovej „šťastnej smrti“; Zeno trpel prenasledovaním počas panovania Constantia II a Juliana odpadlíka, ale nebol popravený bol *patrónom rybárov*

https://en.wikipedia.org/wiki/Zeno_of_Verona

Neznámy majster: Sv. Zeno vykonáva exorcizmus na dcére galského cisára (reliéf bronzových dverí, Basilica di San Zeno maggiore, Verona, 12.st.)

Neznámy majster: Rímsky cisár ponúka korunu Sv. Zenovi, biskupovi z Verony (reliéf bronzových dverí, Basilica di San Zeno maggiore, Verona, 12.st.)

Neznámy majster: Sv. Zeno chytá ryby na brehu Etsch, zatiaľ čo ho hľadajú cisárovi poslovia (reliéf bronzových dverí, Basilica di San Zeno maggiore, Verona, 12.st.)

Mantegna: Oltár sv. Zena (ľavý panel oltára, svätec posledný vpravo, 1459)

M. Wolgemut, W. Pleydenwurff, H. Schedel: Zeno a Arnulfus (Norimberská kronika, 1493)

San Zeno oltár/San Zeno Polyptych - (1457-1460); pre hlavný oltár kostola San Zeno vo Verone; *Mantegna* vyrobil jeden z najlepších a najplyvnejších oltárov tej doby; oltárny obraz zaujímal výsadné postavenie v cirkvi, pretože hlavný priestor pre oltára bol zvýšený nad úroveň *lodi* a bolo otvorené špeciálne okno pre zvýšenie množstva svetla na obrazy; konštrukcia prepracovaného zlateného dreveného rámu pravdepodobne vychádza z Donatellovho hlavného oltára pre padovský kostol zasvätený sv. *Antonovi*, ktorý však zahŕňal bronzovej sochy a reliéfy viac ako obrazy; *predellu* tvoria tri veľké, takmer štvorcové scény

http://www.wga.hu/html_m/m/mantegna/04/

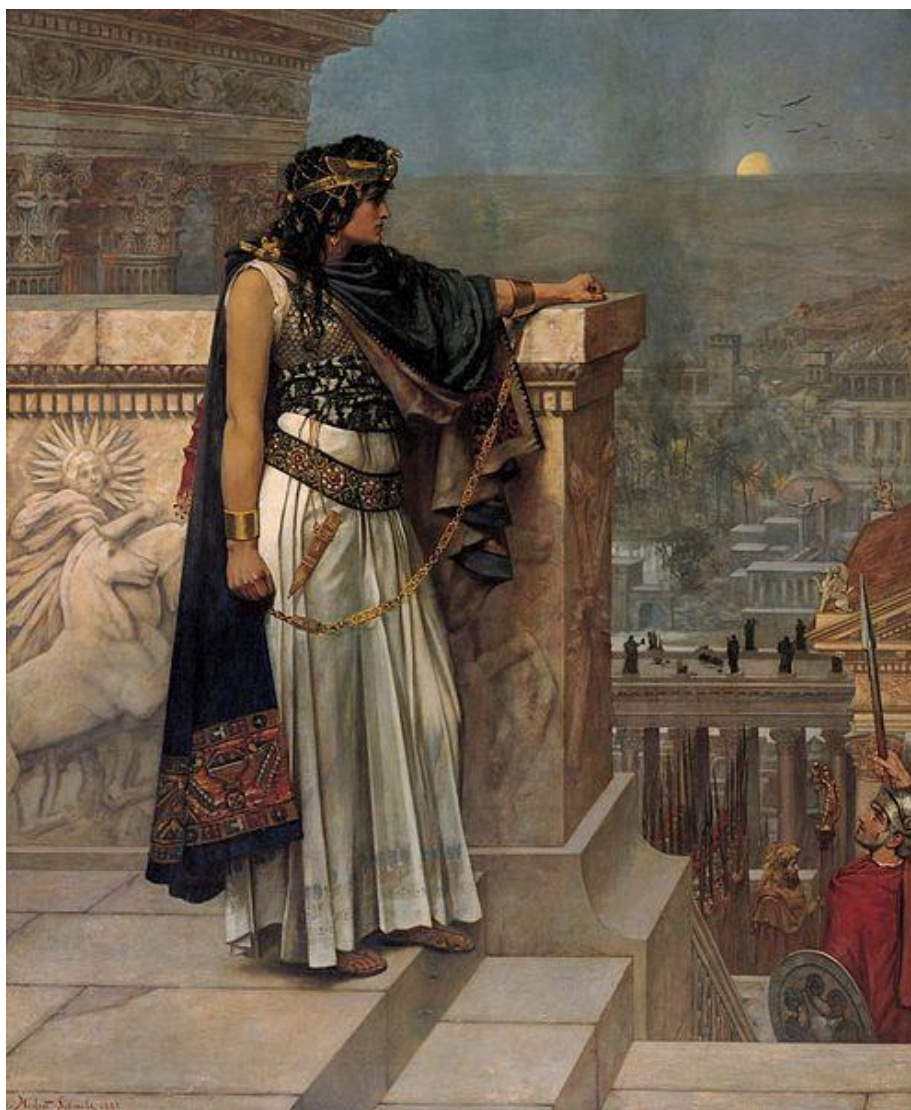
A. Mantegna: San Zeno oltár (1457-1460)

Zenobia - (†272); kráľovna syrskej Palmýry; spoločne so svojím synom Vaballathom vzdorocisárovná rímskeho cisár Aureliána (270–275); vládu nad Palmýrou prevzala po zavraždení svojho manžela Odaenatha, ktorý si na východe *Rímskej ríše* vybudoval vlastnú mocenskú základňu; spolu s rastom vplyvu manžela, rástol aj vplyv Zenobie, ktorá r. 263 prijala kráľovský titul; po smrti manžela sa snažila rozšíriť svoj vplyv do Arábie a Egypta, hoci formálne uznávala zvrchovanosť rímskeho cisára; nový cisár Aurelianus vojenské podniky Zenobie netoleroval a zahájil výpravu do Sýrie; Zenobia seba a svojho syna dala vyhlásiť za cisára a cisárovnú, ale v boji s Rimanmi bola porazená, pri pokuse o útek zajatá a vedená v triumfálnom sprievode; podľa všetkého zvyšok života strávila vo ville neďaleko *Tivoli*; jednako len kronikár Zosimos tvrdí, že pri ceste do Ríma odmietala potravu a zomrela od hladu; osudy ženy, ktorá sa postavila Rímu, inšpirovali predstavivosť radu neskorších spisovateľov, dramatikov a filmových tvorcov; k prvým patrili Geoffrey Chaucer v 14.st., respektíve jeho dielo *Poviedky canterburské*; od 19.st. mali na Zenobiinu popularitu vplyv aj majestátne ruiny Palmýry, ktoré začali byť stále častejšie navštevované Európanmi

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Zenobie>

G. B. Tiepolo: Kráľovná Zenóbia pred cisárom Aurelianom (1717)

H. Schmalz: Zenobiin posledný pohľad na Palmýru

H. Hosmer: Zenóbia v reťaziach (1859)

P. Baudry: Zenóbia nájdená pastiermi na brehu rieky Araks (1848)

Zenon/Zeno - (†371); biskup z Verony; pôvodom Afričan, vysvätený za biskupa roku 362; zanechal po sebe veľa kázni; mal povest' ťažko pracujúceho dušpastiera, ktorý nadšene budoval kostoly, rozdával almužny a očisťoval svoju cirkev od *arianizmu*; založil aj ženské kláštory a povzbudzoval panny žijúce doma k zasväteniu omnoho skôr, ako to urobil *Ambróz* v Milánu; Zenon odsudzoval nešváry spojené s *agapé* a prerušovanie *omší* hlasnými *lamentáciami* (v judaizme pozri *chasidov*); v Dialógoch sv. Gregora je omylom spomínaný ako *mučeník*; zvyčajne je zobrazovaný s rybou, ale či je to symbol *krstu* alebo pripomienka na jeho rybársku vášeň, nie je celkom jasné; sviatok: 12.apríl; jeho *atribútom* je ryba, ktorá mu visí z *barly*; pozri *kresťanskí svätci*; *atribúty*, *symboly*, *alegérie* a *prirovnania*, *kazateľ*

Zephania - Sofoniáš

Zero - nemecká *futuristická* skupina z 50.rokov 20.st.; pozri *op-art*

Zerubábel/Zorobabel - hebr. זְרֻבָּבֶל / Zərubbāvel; gréc. Ζεροβαβέλ/Zerubbábel; meno pravdepodobne odvodené z akad. slova Zer-Babila – „potomok Babylonu“, pretože sa narodil v exile; v *Septuaginte* a *Vulgate* je uvedený ako Zerubábel; biblická postava, predposledný judský kráľ, vnuk Joachima, vodcu židovských vyhnanco, ktorí sa vrátili z *babylonského zajatia* v čase vlády perzského kráľa *Kýra II*, čo sa udialo asi v rokoch 538-520 pr.Kr.; podľa *Nového zákona* je Zerubábel jedným z predkov

Ježiša (pozri *strom Jesse*); Zerubábel viedol prvú skupinu o počte 47 360 ľudí do *Judey*; bol tiež tým, ktorý položil základy druhého *jeruzalemského chrámu* (tretí chrám postavil kráľ *Herodes*), získal *Tóru* a knihy prorokov, čo sa však pripisuje prorokovi *Ezdrášovi*

<https://en.wikipedia.org/wiki/Zerubbabel>

Korunovanie Zerubábel a Ježiša Krista (Speculum Humanae Salvationis, 1360)

Majster Rouen Echevinage: Zerubábel staví jeruzalemský chrám (iluminácia zo spisu od W. z Tyru: *Historia orientalium principum*, 15.st.)

D. Veit: Prorok Aggeus vyzýva Zerubábel a veľkňaza Jozua k stavbe chrámu (drevoryt, 16.st.)

Prorok Aggeus povzbudzuje Zerubábel a veľkňaza Jozueho k stavbe chrámu (drevoryt, Lutherova biblia, 15.-16.st.)

J. van Loo: Zerubábel ukazuje Kýrovi plán Jeruzalema (17.st.)

Zeshin Shibata -

<http://cultured.com/image/895/Crayfish/#.Ulz-gVDIbl0>

zéta, (d)zéta - písmeno gréckej abecedy Z, ζ

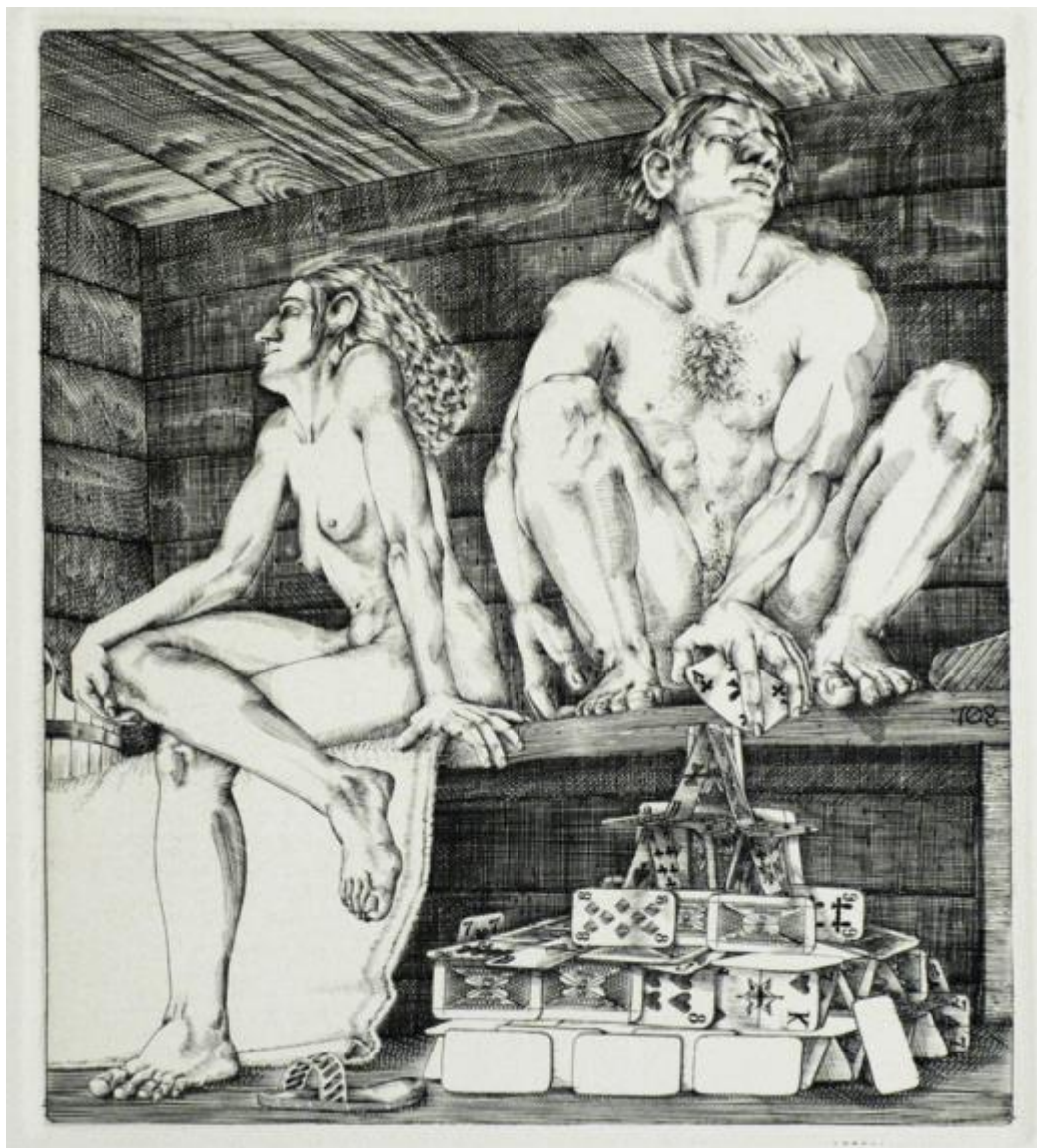
Zetos - v gréckej mytológii jeden z Boreadov, brat Kalaisa a Kleopatry; jeden z Argonautov; pozri Harpye (Zamarovský); grécka mytológia; Bute

Zéthos - pozri Amfión a Zéthos

Zettl Baldwin - (1943); nemecký grafik, rytec a knižný ilustrátor; žije a pracuje vo Freibergu (Sasko); pozri nemeckí grafici, nemeckí maliari

https://de.wikipedia.org/wiki/Baldwin_Zettl

https://www.google.sk/search?q=BALDWIN+ZETTL&espv=2&biw=1850&bih=995&tbm=isch&bo=u&source=univ&sa=X&ved=0ahUKEwi49t-18_vLAhUJbRQKHc-SCcEQsAQIIQ&dpr=1

B. Zettl: Adam a Eva (medirytina, 1978)

***Zeus** - (pozri genitív: *Dia*) grécky vládca bohov, syn *Krona* a *Rhey* (bohov 2.generácie); brat *Hestie*, *Déméter*, *Hádesa*, *Poseidóna*, brat a manžel *Héry*, s ktorou splodil *Área*, *Hefaista* a *Hébé* (3.generácia bohov); pán nebies aj zeme, búrky (pozri *Kapaneus*); vládár všetkej prírody, darca vegetácie, boh *veštby*, ochranca rodiny, domu a *mesta*; jeho sídlom bol *Olymp*, kde žil v spoločnosti ostatných olympských bohov; ako *Zeus Sótér* bol aj darcom *osudu*; neskoršie jeho veštiarne boli vystriedané kultmi iných bohov (*Apolón* v Grécku, *Amón* v Egypte); v *Gigantomachii* zobrazovaný vo dvojici s *Porfyriom*; jedným z jeho *atribútov* bol *had*; Diova socha v Olympii jedným zo známych *kolosov*; pozri *Sótér*, *Jupiter*, *Kúrétés*, *Amaltheia*, *Gaia*, *Titanomachia*, *Gigantomachia*, *Kyklopi*, *Ókeanos*, *Faethón*, *Iris*, *Pandora*, roh *hojnosti*, *Ialia*, *Amfión* a *Zéthos*, *Erós*, *Ganymédes*, *Bellerofón*, *Asklepios*, *Pan*; *Pegas*; *Protogónos*; *Teireiás*; *Týfón/Tyfóeus*; *Baal* (Jordan), *Ariadna*; *Sabazios*; *hekatombé/hekatomba*, *veštenie*, *pupok sveta/omfalos*; *granátové jablko*; *grécka mytológia*; *búkranion*; *Sabazios*; veľa *prídomkov* (napr. *Zeus Leukaios* a ďalšie); *Alexander Macedónsky*

Baleka: v *gréckej mytológii* syn *Krona* a *Rhei/Rhey*; zvaný tiež *Kronides*; brat *hestie*, *Demeter*, *Háda* a *Poseidona*; najvyšší grécky boh; jeho manželkou bola *Héra*; v *rímskej mytológii* s ním splýval *Jupiter*; *Kronovi*, ktorý prehltol starších *Diových* súrodencov z obavy, aby nimi nebol zbavený vlády, podala *Rhea* kameň zabalený do plienok (pozri *omfalos*, *Kúrétés*) a *Dia* ukryla v jaskyni hory *Dikte* (alebo *Idy*) na *Kréte*, kde bol dojčený kozou (alebo *nymfou*) *Amaltheiou*; keď dospel, dávidlom prinútil otca aby vyvrátil jeho súrodencov, ktorí potom spolu bojovali proti otcovi, na ktorého stranu sa postavili *Titáni* (*titanomachia*); pri *Diovi* stáli *Kyklopi*, ktorých oslobodil a

ktorí ho vyzbrojili hromami a bleskami; Hádovi dali čiapku *neviditeľnosti* a Poseidonovi zlatý *trojzubec*; Zeus oslobodil aj storukých *Hekatoncheiroy* uväznených *Uranom* a potom až zvíťazil; Titánov uvrhol do podsvetného *Tartaru*; porazil obludu *Tyfony*, ktorého nakoniec zavalil *Etnou*; o vládu sa rozdelil so súrodencami, ale nadvládu si ponechal sám pre seba; podliehal však *osudu* (pozri *Moira*), o ktorého naplnenie dbal; podľa funkcií mal početné prídomky; bol bohom nebeských úkazov a neskoršie celej *prírody*, ochranca domu a *miest*, mal *veštecký* dar a schopnosť meniť svoju osobu (pozri *metamorfóza*); z jeho *hlavy* sa zrodila *Aténa*, z jeho stehna sa zrodil *Herakla*; s manželkou *Hérou* mal deti *Área*, *Hefaista* *Hebé*; s inými bohyňami mal *Artemis*, *Apolóna*, *Herma*, *Afrodite* (podľa *Homéra*), *Hóry*, *Moiry*, *Persefone*, *Charitky*; so smrteľnými ženami mal *Dionýza*, *Minoa*, *Helenu*, *Polydeuka*, najmilšieho syna *Herakla*; sídlil na *Olympe* v zlatom paláci spolu s *olympskými bohmi*; palác podľa mýtu zodpovedal vladárskemu domu *mykénskej kultúry*; odtiaľ posielal svoje hromy a blesky alebo *vešty*, vo veštiarni v *Dodone* kňazmi počúvané zo šumenia *dubov*; zobrazovaný ako fúzatý muž ušľachtilého výrazu tváre s bohatými dlhými vlasmi, jeho *atribútmi* sú *žezlo*, *blesk*, *palica*, *had*, *orol*, *lebka* s rohami (*búkranon*); zo stromov je mu zasvätený *dub*; na zobrazeniach niekedy stávala po *Diovom boku* *Nike* (*Feidiov Zeus olympský*); povaha mýtu odráža v príbehoch *patriarchálny* vývojový stupeň gréckej spoločnosti vstrebávajúci do svojich bájí staršie predstavy; rody potvrdzovali svoje postavenie tým, že odvodzovali svoj pôvod od predkov splodených *Diom* s pozemskými ženami; rozsiahlemu kultu a jeho štátnemu významu zodpovedalo množstvo domácich *oltárov*, svätýň a kultových sôch, medzi ktorými vynikal Zeus Olympský, počítaný medzi *sedem divov*, *Zeus Otrikolský*; Zeus bol zobrazený na *minciach*, na oltárnych *reliéfoch*, na reliéfoch zdobiacich chrámy a oltáre i iných bohov, vo *vázovom* a *nástennom maliarstve*, na *mozaikách*; v novšej dobe motív Dia, objavujúceho sa v početných mytologických príbehoch, zachytili v sochárstve G.M.Aostalli a G.Campion (*letohrádok* Hviezda v Prahe), M.B.Braun (*Národná galéria* v Prahe), v maliarstve P.Veronese, N.Poussin, P.Brandl (*Moravská galéria* v Brne), P.P.Rubens (*Obrazárna Pražského hradu*); pozri *Atalanta*

Biedermann v súvislosti s heslom *kukučka*: bohyňa *Héra* má na *žezle* znázornenú kukučku, pretože sa pred sobášom s ňou Zeus premenil na kukučku (pozri *metamorfóza*)

<http://it.wikipedia.org/wiki/Zeus>

<http://creativityandhealing-kalina.blogspot.sk/2012/04/god-zeus.html> (prehľad činov)

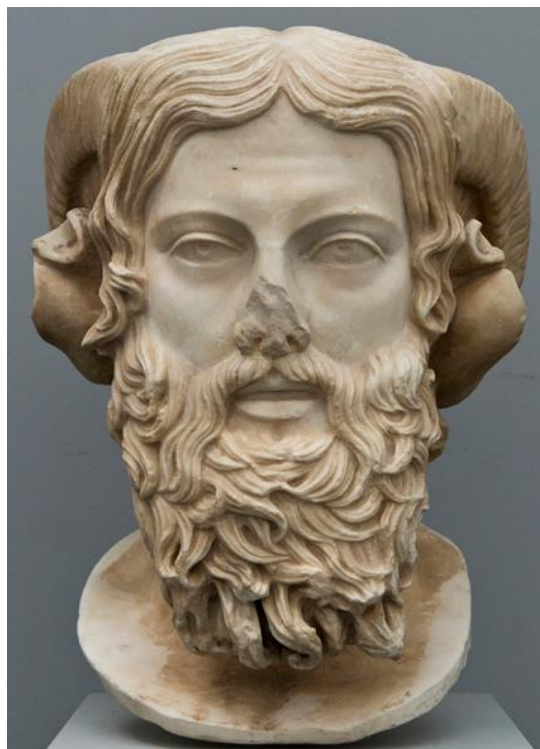
Zeus (antická keramika)

L. Corinth: Mladý Zeus (1905)

***Zeus Ammon** - splynutie kultu gréckeho *Dia* s egyptským bohom *Ammonon/Amonom*; Ammon bol pôvodne etiópske alebo líbyjské božstvo, ktorého uctievanie následne rozšírilo po celom Egypte, časti do severného pobrežia Afriky a mnohých častí Grécka; skutočné egyptské meno boha bolo Amun a Amun; Gréci mu hovorili Zeus Ammon a Rimania *Jupiter Ammon*; uctievanie Ammona bolo zavedené do Grécka v ranom období, pravdepodobne prostredníctvom gréckych kolónií v Cyrene; podoba Dia Ammona prevzala atribút svojho egyptského vzoru, baranie rohy; pozri *synkretizmus*

<https://www.google.sk/search?q=jupiter+ammon&espv=2&biw=1849&bih=995&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&sqi=2&ved=0ahUKEwj36t69l8PKAhWI7RQKHfMVCwgQsAQIGQ&dpr=1#imgsrc=suM1fVZE2V8JhM%3A>

Zeus Ammon (rímska kópia)

***Zeus Apomyios** - Zeus vládca múch

Biedermann v súvislosti s heslom *mucha*: v *2Kráľov* sa spomína ekrónsky boh *Baal-Zebúb*; išlo o sýrske božstvo, vládnuce nad mračnami múch, rovnako ako v Grécku Zeus Apomyios

- ***Zeus Brontaios** - Zeus hromovládny; pozri *bohovia hromu*
- ***Zeus Eleuthereus** - Zeus záchranca štátnej slobody; pozri *štát, sloboda*
- ***Zeus Filios** - Zeus zaisťujúci povinnosti voči priateľom
- ***Zeus Herkeios** - Zeus ochranca rodiny; pozri *rodinné a domáce božstvá*
- ***Zeus Kataibates** - Zeus zostupujúci (bleskom do zeme); pozri *blesk*
- ***Zeus Keraunios** - Zeus hromovládny; pozri *bohovia hromu*
- ***Zeus Ktesios** - Zeus ochranca obilných zásob
- ***Zeus Leukaíos** - Zeus biely; nazývaný Grékmi v súvislosti s *farebnou symbolikou*, v ktorej *farba biela* bola farbou svetelných božstiev; pozri *solárne božstvá*
- ***Zeus Meilichios** - Zeus milosrdný
- ***Zeus Myleus** - Zeus mlynár; pozri *mlynári, mlynárstvo*
- ***Zeus Olympský** - *Feidiova* socha z 5.st.pr.Kr.; po boku Dia stojí *Niké*, bohyňa víťazstva; socha Dia Olympského bola 12m vysoká, zo *slonoviny* a *zlata*; radená medzi *sedem divov sveta*

-*Feidias* vytvoril niekoľko výnimočných prác, medzi ktorými vynikajú dve, vytvorené technikou *chryzelefantíny*; prvá tohto druhu bola 12m vysoká bohyňa *Aténa*, ktorá bola vytvorená pre chrám Parthenon na *Akropole* v *Aténach* (pozri *Athéna Parthenos*); keď *Feidias* sochu dokončil, vydal sa na Peloponézsky polostrov do *Olympie*, aby tu vytvoril ešte veľkolepšie dielo, ktoré sa do histórie zapísalo ako jeden zo *siedmich divov sveta*; malo stáť na mieste, kde sa 776pr.Kr. konali prvé *olympijské hry*, ktoré sa potom opakovali každé štyri roky; predlohou sochy bol tentoraz boh Zeus; bol umiestnený do chrámu; sedel na mohutnom tróne z *ebenového* dreva; dielo bolo vysoké 13m, ale keby Zeus stál vzpriamene, meral by 18m; telo mal zo *slonoviny*, plášť, fúzy a vlasy s olivovým vencom boli z *rýdzeho zlata*; navyše bol vykladaný *drahokamami*; v ľavej ruke držal *barlu* rozhodcov olympiády, na ktorej sedel orol; v pravej ruke mal sochu bohyne víťazstva *Niké*; stavba bola dokončená okolo r. 435 pr.Kr.; žiaľ, neexistujú údaje o tom, koľko socha vážila; podľa súčasných výpočtov je možné sa domnievať, že dielo spolu s ebenovým trónom mohlo mať 24ton (pre zaujímavosť hustota slonoviny je približne dva razy väčšia ako ebenu a hustota zlata dokonca 19 krát väčšia); transport kolosu bol vyriešený tým, že vznikol priamo na mieste a mal vydržať

niekoľko stáročí, prakticky celý starovek; až r. 394 bola na príkaz cisárov, ktorí odmietali kult cudzích bohov, prevezená do *Konštantínopola* a tam ju r. 475 zničil požiar; spôsob dopravy obrovskej sochy (zrejme po lodi) nie je známy

http://it.wikipedia.org/wiki/Sette_meraviglie_del_mondo

http://it.wikipedia.org/wiki/File:Statue_of_Zeus.jpg

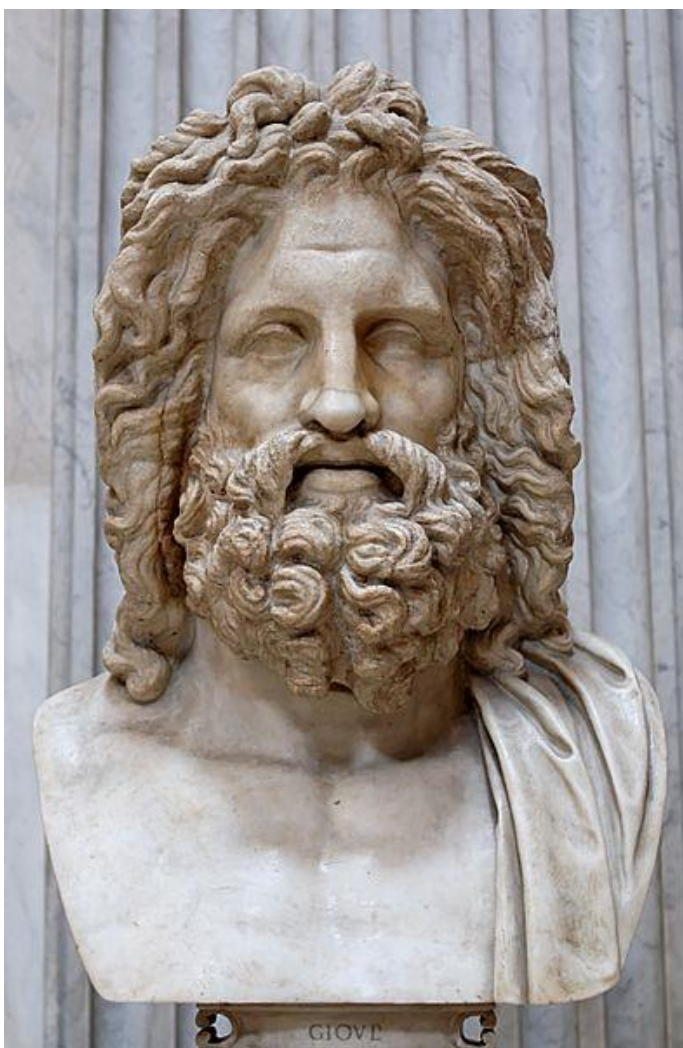
https://www.google.sk/search?q=mauz%C3%B3leum+v+halikarnasse&sa=X&esqv=2&biw=1849&bih=995&stick=H4sIAAAAAAAAAAG0ovnz8BQMDgyEHsxCHfq6-QUZBkqkSmJVlUp6hJRmSX1qUWVziWEJSIJhckpmfF5yZklqeWFlcGfjZ_YI7u_XE5mlyV_crvS_xb-WcFAM1vs2dOAAAA&tbm=isch&imgil=BIZZDdxPWvLaNM%253A%253BY9-lxIcFsxvzBM%253Bhttps%25253A%25252F%25252Fsites.google.com%25252Fsite%25252Ffnase_najkraisiedivi%25252Fabout-us&source=iu&pf=m&fir=BIZZDdxPWvLaNM%253A%252CY9-lxIcFsxvzBM%252C_&usg=__TkqfO-5mb5JMphl2Q6RU_c0KWiU%3D&ved=0CHIQyjc&ei=sTp-VLElDI7dauWHgugH#tbm=isch&q=diova+socha+v+olympii&revid=953129270&imgdii=

M. van Heemskerck: Feidiova socha Dia v Olympii (rytina podľa farebnej kresby, 1572)

Rekonštrukcia sochy Dia Olympského

***Zeus Otrikolský** - socha podľa originálu, snád' od Bryaxisa, 4.st.pr.Kr., vo Vatikáne

***Zeus Pater** - Zeus otec

***Zeus Phegos** - Zeus živiteľ, ktorý v *Dódóne* oznamoval kňážkám šumom *dubového* listia svoju vôľu (strom *dub* zasvätený Diov)

***Zeus Polieus** - Zeus spasiteľ štátu, obce

***Zeus Soter** - Zeus spasiteľ jednotlivca

Zeuxis - grécky z 5.st.pr.Kr.; aj keď jeho obrazy neprežili, historické záznamy hovoria, že oni boli známe pre svoj realizmus, námetmi a rôznymi formátmi; jeho technika vytvorila objemovú ilúziu manipuláciou svetla a tieňa, čo bola zmena oproti obvyklým plošným spôsobom vyplňania tvarov farbou; preferoval malé panely na rozdiel od nástenných malieb; zaviedol žánrové námety, napr. zátišie

<https://en.wikipedia.org/wiki/Zeuxis>

M. Wolgemut, W. Pleydenwurff, H. Schedel: Maliari Zeuxis a Parrhasius (kolorovaný drevorez, Norimberská kronika, 1493)